

АВТОР: МАГДАЛЕНА ГЕОРГИЕВА
ЕГМОНТ

СБОРНИК ОТ ТВОРБИ НА ТЕОДОРА ДИМОВА

Jews, Armed

СТО ГРАМА МАСЛИНКИ

Преди известно време се озовах в Халите, откъдето много рядко пазарувам. Имах някакво свободно време до уречена среща, което просто трябваше да пропиля, да прекарам някъде. Шляех се, буквално се шляех незаинтересовано между щандовете, изучавах продуктите, цените, установявах, че стоките с изтекъл срок на годност се продават на чувствително по-ниски цени –

като в европейските държави, че има десетки видове хляб от качествено брашно, включително и хляб от лимец, че има отделен павилион за фрешове, че пред него почти непрекъснато има опашка и така нататък и така нататък, с една дума радостно се разхождах из този магазин, който външно по нищо не се отличаваше от някой хранителен магазин в европейска държава. И изведнъж пред мен изникна около шейсетгодишна жена – дребничка, руса, съвсем слабичка, облечена с избелели панталони и някаква риза, с шапка на главата, косите ѝ се подаваха от двете страни, та тази женица изведнъж изникна пред мен и съвсем бързо изговори: „Елате, моля ви се, да ми купите сто грама маслинки!“ Като че ли и понечи да ме хване за ръката, за да ме заведе до щанда с маслините. Дръпнах се, погледнах я някак – как ме боли да го кажа! – но погледнах я някак високомерно, през ума ми мина мисъл от рода на: „Ето пак, все същото!“ и продължих да се шляя между павилионите, да разглеждам опечените и неопечени риби, щандовете със сирена, меса, вина. Сигурно са минали две или три минути. И нещо ме прободеше. Внезапно се заковах на място. Нещо като спазъм вътре в гърдите ми. Елате, моля ви се, да ми купите сто грама маслинки! Не маслини, а маслинки. Като молбата на дете, сигурно, че майка му ще я изпълни. Върнах се на мястото, където я бях срещнала. Започнах да обикалям – все по-бързо и все по-бързо. Усетих прииждащата паника. Ако не успея да я намеря, казвах си, ако не успея да я намеря, тези сто грама маслинки ще висят като воденичен камък в мен. Половин час обикалях из Халите. Като че ли беше потънала вдън земя. Сигурно още веднага след срещата ни е излязла от магазина. Излязох навън. Шумно, горещо, светлината на лятото се е плиснала върху нажежените улици. Не я намерих. Няма и да я намеря до края на живота си. Няма да мога никога да ѝ купя онези сто грама маслинки, които на нея толкова много ѝ се ядяха в онзи момент. Онзи момент е безвъзвратно изгубен, онзи момент е вече непоправим. Както често повтаряше моя близък приятел Силиян Петров, докато работехме върху

театралния вариант на „Майките“ – най-страшното закъснение е закъснението да обичаш. И също толкова страшно е закъснението да помогнеш. И също толкова страшно – закъснението да купиш на някого сто грама маслинки.

ЕМИНЕ

1

Пристигна в два и половина следобед с вмирисан и празен пътнически влак и грозното здание на гарата остана завинаги зад нея. Точно така, точно тези цветове на есента и улиците да са пусти, защото всички приключват обяда си, защото е неделя и всички са си по къщите, светлината на есента прави улиците спокойни, уравновесени, небето е синьо и топло. По-прашно е, по-мръсно е по тротоарите на дългия път за вкъщи с платненото куфарче от детството, с което беше тръгнала на онова пътешествие, но така трябваше, така трябваше, първо с рейс до центъра, после с тролей, после три спирки с трамвай, дупчеше съвестно билетите и изучаваше улиците, дайте ми, моля, малко пари за хляб, разбира се и спря, бръкна в дълбоката си раница и пусна в мършавата ръка парите за няколко

хляба, ето за хляб и за бутилка ракия, каза му, а той не вярваше, гледаше ту банкнотите, ту нея, сега, разбира се, е най-удобното време за ровене в кофите, няма хора и е така неправдоподобно светло. Можеше да си тръгне ден или два по-рано, ден или два по-късно, но изчака, докато въздухът не стане напълно прозрачен, докато светлината на есента не проникне навсякъде, докато слънцето не придобие онази кадифеност, и секунда да не пропилее от есента, тази есен, нямам тайни, кожата ми е прозрачна, искаше да извика, а си го тананика, като че ли го е чула някъде да го пеят, повтаря си го непрекъснато, да не пропилее нищо от мъчителния път към дома, от прашните тротоари, от боклуците край бордюрите, от онова, което ѝ предстоеше, което трябваше да бъде, изречено, изживяно, отминато, беше оставила назад ленивите часове в добродушния град, терасата, топлите следобеди, когато потъваше във възторг, излегната срещу планината и слънцето, дишаща, захласната, упоена от самата себе си, беше господарка на живота си и на есента. Господарка съм на живота си и на есента, каза си. Не бяха много, само няколко бяха съществата небето, светлината, цветовете на листата, тя. Кафе и кола, моля ви, момичето беше силно гримирано и със зачервени очи, а на масата имаше засъхнало петно от разлято кафе, около което пчелите се скупчваха и жужаха, миризмата на бензин, прах, окапали листа и слънце, беше по-плътна от преди, самите тротоари бяха по-плътни от преди, да, самите тротоари дори. Всичките ли заедно ще ги завари в дома си, скупчени и уплашени от преживяното, с очи, издрани от обидата или благородни, загрижено усмихнати, като след голямо премеждие, всеопрощаващи, добри. Или поединично неподвижни статуи, скрити зад ъглите, очакващи съчувствие, разбиране и любов, боже, любов. Дълбоко поема дима на цигарата в дробовите си, обича да усеща как димът прониква в дробовите и кръвта ѝ, как замайва главата ѝ, истина ли беше, кафе, цигара, кафене, градът, единствения град, тротоарите и пътят към дома, любимите лица, а около тях тези пчели и всепроникващата печал, слънцето, срещу което присвива очите си и се усмихва, после порив на вятър, милувка, докосване до миглите, какво още остана несвършено, какво още трябваше да се направи, тази светлина, в която нямаше смърт, от какво се страхуват толкова всички, просто нямаше смърт. Знаеше, че я наблюдават от прозореца в кухнята, от прозореца в кухнята можеше да се наблюдава без другите да те виждат, смееха се на това изобретение, никой не признаваше, че го ползва, но часове, години сигурно са били прекарани там от всички наематели на малкия апартамент, прекарани в очакване другия да се върне, когато единият оставал самичък, тайна молитвена стая. Мога да разбера дали ме обичаш само по походката ти когато се прибираш, беше и казал веднъж и оттогава все внимаваше с походката, когато завиеше иззад ъгъла и се влееше в тяхната улица с деветте прилежно засадени, на еднакво разстояние едно от друго дървета, които така и не разбра какви бяха. Но бяха девет, деветото беше малко преди техния вход. И отново бръкна в раницата си, извади връзката ключове, беше забравила кой е ключът от тази врата, входната врата, имаше някаква особеност, която го различаваше от останалите, а я беше забравила, нямаше да звъни, не, нима е възможно, нима това не беше нейната връзка ключове, нима това не беше

тяхната врата, кооперацията, в която живееха, тяхната улица, техния град? Нима във всичко се беше объркала толкова скоро, та ключът не ставаше или просто вече никой не я искаше? Аз съм Яна Илинда. Аз съм Яна Илинда. Аз съм Яна Илинда и живея на улица "София" номер пет, изкачи петте стъпала до партера, можеше да вземе асансьора или да продължи нагоре пеша, можеше да си тръгне отново, или отново да пие кафе и тогава пак да се върне, можеше никога повече да не се върне и да последва някоя глутница кучета, да открие бърлогите им и те да ѝ носят храна, да се превърне в куче, всичко това можеше да направи, ръката ѝ сама натисна копчето, сама отвори вратата, сама дръпна скърцащата дървена решетка, червената лампичка при бутоните на етажите светна, тялото и се настани на старинната седалка и асансьорът я пое в мудните си и раздрънкани обятия, понесе я нагоре към последния етаж, към дома ѝ, боже мой, боже мой, ако всичко това само не се беше случило, как обичаше миризмата на мухъл на този асансьор, как любовно беше привикнала към слугестото му люлеене и скърцане, колко сигурна в себе си и в живота си се чувстваше понякога в него докато я издигаше или спускаше в себе си като любовен акт. Спря рязко на шестия етаж, лампичката изгасна, като че ли и тя да напомни, че е време да се излезе навън, да подскаже, че всичко трябва да бъде извършено. Беше толкова близо до дома си, на няколко метра, на няколко секунди, трябваше да се действа, да се решава, иначе очакването щеше да прерасне в подозрение, да се вземат в предвид куп необходимости, възможности, вероятности, да се премислят, работа за всичко друго, само не и за човешка душа; тогава краката се намесиха, тялото и ръцете също, те бяха по-мъдрите, дръпнаха дървената решетка, отвориха вратата, направиха няколко крачки, вратата се затвори с метално изщракване. Миришеше на ленност, на тишина, на измито стълбище, водата още не беше напълно изсъхнала, на човешки животи, които спокойно и уверено се нижат след своето течение, къщи, построени върху кибритени клечици. Има нещо недействително и френолно в това, което извършвам. Смяташе очите ѝ да блеснат от радост и срам, лицето ѝ да разцъфне в усмивка, бузите ѝ да се изчервят, раменете ѝ да се спуснат или повдигнат в смисъла на простете ми, не знаех какво върша, и след церемонията да легне в леглото си, да се сгуши до тридесетгодишното си мече и да продължи да се вслушва в есента през прозорците и стените, есента ги напоява, стопява ги, за да открият залеза, защото дори от това легло тук, не, от онова легло там можеше да наблюдава как слънцето потъва между двата хълма на една друга планина. Не искаше да приеме бучката в гърлото си, свиването на стомаха, сухотата в устата си, разтреперването, не, тя беше господарка на света, не, тя си остава господарка на света и на живота, носи безсмъртни дарове, ако има кой да ги приеме, няма защо да се страхува, че ще я бият или презират, или обичат, че ще и паднат на колена или ще я обругаят с думи до задушаване. Може би той е от другата страна на вратата. Може би тъмното в дупката на шпионката е окото му. Нямаше сили нито да позвъни, нито да извади отново ключовете, нито да тръгне надолу по стълбите, нито да влезе отново в асансьора, нито да продължи да стои пред вратата си, здравей, каза му, може би се усмихна, разбра, че очите му са рани без

погледите им да се срещнат, приближи се за да го целуне, но само опря устни в лицето му, той се отдръпна, беше по-лошо, отколкото си го представяше, стояха в антрето, не можеше да направи и крачка повече, гледаше мозайката, тъмните жилки на мрамора, имало е време, когато миеше мозайката с четка и прах, на колене, забързана, искаш ли нещо за пиене, прозвуча гласът му от хола, а тя все още непристъпила прага, все още с платненото куфарче от детството си в ръка, да, искам, но гласът ѝ е толкова слаб, и сълзите най-сетне се появяват в очите ѝ, всичко трепти и се размазва, избликът обаче щеше да бъде ненужен, нямаше да я отведе никъде, катастрофата беше навсякъде. Чу, че налива от бутилка в една чаша, после стана тихо, вероятно отпи, да, искам, извика от антрето и продължи да стои закована, да се надява, че именно водката ще я изтръгне от вцепенението, айде, миличка, остави куфара, погледни се в огледалото, разреви се, хвърли се на раменете ми, поискай ми прошка, кажи ми колко ме обичаш, мене и другите и плачи, плачи, плачи. Отново чу характерното бълбукане на водката и после пак тишина, защо водка, защо, кой има нужда вече от водка, онези, които още не са наясно, онези, които още се измъчват и се страхуват, и се тревожат. Чашите стоят на масата, до тях пепелник, той в пълно изтощение потъва в креслото, подпира челото си с ръка, този жест на старец, тази поза на преждевременно съсипан човек, косата му още повече побеляла, паднала пред лицето му, вените по ръцете още повече набъбнали и сини, а тя в антрето с белези, аз още съм в антрето с белези, въпреки цялата непристъпност, която беше погълнала в себе си, две простреляни животни, непредсказуеми в болката, дано само мълчанието продължи повече, дано само мълчанието продължи повече, внезапно я погледна, изправи се, приближи се до нея, значи да мълчим, да мълчим, това ли, да мълчим, след всичко, което се случи, въпреки всичко, което се случи, да мълчим, беше съвсем близо до нея и усещаше дъха ѝ, погледът му собственически полази по хлътналите ѝ гърди, по измършавелите крака, по изпоядените нокти, да, да, не забелязах кога се случи всичко, бях спял и едва тогава без да иска среща погледа ѝ, това бяха чужди очи, бистри и ведри като на магьосник, не познаваше тези очи, никога преди не беше виждал тази жена.

-Какво стана, защо го направи, попита той.

-Не, изкрещя тя, все още в антрето, само това не!

-Не биваше, не можеше да задържи кристалната топка дори и за миг, изплаши се и я отхвърли от себе си като огън, изпусна я и тя се счупи, и тя се разби на безброй малки парченца върху пода от дъбов паркет.

ЕМИНЕ

2

Мамо, попита Яна Илинда преди безброй години, кога ще отидем пак на онези бели скали? О, Боже. Сега пък бели скали. Господи, докога! Откъде ти хрумнаха тези бели скали! Видя ли ги някъде, прочете ли ги, какво! и в гласа на майка си Яна Илинда долови онези остри и високи, кратки като мълния нотки,

които винаги предвещаваха големите истерични припадъци с писъците, те плашеха нея, а и всички останали, детето се обърна и с наведена глава тръгна да излиза от стаята, а майка му, попаднала в мрежите на угризенията, го хвана и го придърпа върху коленете си, ела, миличко, ела, Яна Илинда се опита да се отскубне, защото така започваха винаги всички лигави пристъпи на възторг от буклите ѝ, от бузките ѝ, от огромните ѝ очи, от пръстите и роклите ѝ, от капризността и на инфанта, да знаеш, шептеше майка и устните и нежно докосваха, гъделичкаха ухото на Яна Илинда, който те види веднъж, завинаги ще стане пленник на твоето очарование, гласът ѝ беше особен и настоятелен като че е заклинание, по-късно се досети, думите са били сигурно част от някоя реплика, тогава тя обичаше да ги чува, защото пленник и очарование звучаха като конник и наметало, които препускат нататък към планините, дори когато безвъзвратно изгуби детството си, майка ѝ със замечтан поглед продължи да ѝ напомня, какво очарователно дете беше, да знаеш! знаеше, но не беше очарователно дете, а екзотичен експонат, старинен китайски сервиз, палто от визон, диамантена огърлица, все неща извън всекидневната употреба, все неща, които служат за празници. Моля те, обещай ми, повтори детето и прегърна майка си през врата и потъна в уханието ѝ, какво да ти обещаая, бялото и нежно тяло се стегна при мисълта за каквото и да е обещание, че пак ще ме заведеш на онези бели скали, помниш ли, между тях има пътека, много пъти сме вървели по нея, за да се приберем, защо вече не живеем там, мамо, обещай, обещай, обещай! И устните вече я обсипваха с целувки и смях, понякога се дразнеха от нея, понякога я целуваха, радваха и се, задаваха и въпроси, караха я да разказва, в този момент обожанието на майка и я заливаше отвсякъде като искрящите вълни на морето и тя се отдаваше на упояващото им люлеене докато изведнъж телефонът не извъняваше или пък гостите не започваха да прииждат и блясъкът, вълните, уханията се оттегляха, оставяха я пак на обичайното, здрачно и безлюдно място в този свят, където се оказваше неподвижна и сама, така ми се иска отново да отидем там, мамо, но след многото изминали дни дори не смееше да зададе на глас въпроса си повече, свита и безмълвна в ъгъла на кухнята, откъдето чуваше влюбените гласове на майка си и баща си и ги наблюдаваше, приведени един до друг над масата, бялата ръка с пръстени в ръката на баща ѝ, силната ръка с косми, която миришеше на бензин, на ключове, на мъгла и на улици, тогава потънала ужким в игра с омразните кукли, чу баща си да казва: детето е много впечатлително, гласът му винаги ѝ напомняше за инструмента, на който той свиреше, същата мекота и дрезгавост на валдхорната, всичко, което прочете или види по телевизията, остава дълбоко в съзнанието ѝ и тези негови думи ѝ придадоха необозримо значение, така че отново набра смелост, отново попита: ще отидем ли някога? И едва тогава забелязаха, че е тук, че изобщо я има, че въобще не си е легнала и не я оставиха да довърши въпроса си и защо си тук! стоиш! гледаш! знаеш ли колко е лошо за едно дете да подслушва родителите си, знаеш ли колко е грозно, крещеше майка ѝ и марш в ъгъла! с лице към стената! без да смееш да мърдаш! през цялата нощ! А след половин час отиде при нея и я прегърна, облече нощницата ѝ, разреса косата ѝ, и никога не

сме ходили на никакви бели скали, Яна Илинда, моля те, никога. Сега стоеше в това антре по същия начин, по който беше стояла тогава в ъгъла на кухнята, обездвижена от крясъците на майка си, заклета да остане неподвижна под страх от немислимо наказание, с непреодолимо затварящи се клепачи, с тъмнината на въздуха, която нахлуваше през отворения прозорец, тъмнината, която на тръпки пробягваше по кожата ѝ тогава, със злокобните и нощни шумове на иначе тихата улица, те се стрелкаха в съзнанието ѝ като плъхове, сега стоеше по същия начин както тогава, в чуждото и нелюбимо антре, с натежали от неподвижността и треперещи мускули. По-късно влезе, остави раницата си и платнения куфар в средата, долови някаква промяна, без да разбира точно каква е, не я заинтригува достатъчно, за да направи усилие да я открие, взе чашата с водка и отпи без да го погледне, без да му каже наздраве, като лекарство, което щеше да я отпусне, както беше отпуснало него, той отново беше седнал в креслото и говореше, на моменти бавно, провлачено, като замълчаваше, на моменти някак отривисто, очаквайки въпрос или нейна реакция, даде си сметка, че може би е минало доста време, откакто говори, тя се беше заслушала само в ритъма и мелодията на гласа му, без да осъзнава думите, бил продал къщата в Бистрица, чу го да казва и пак последва дълга пауза, значи бил продал къщата в Бистрица, каквото и да означавало това, отново същата пауза. Умолявал я обаче да не му задава въпроси точно сега. Изобщо всичко около къщата минало не толкова лошо, колкото си го представял. Можело да бъде и по-зле. Не че му били спестили нещо, не че не го били измамили. Но затова някой друг път. Имало време. Имало достатъчно време пред тях. Щели и без това да говорят. Някои от неговите възгледи и отношения към живота въобще съвсем, за времето, през което тя отсъствала, се били променили. Тя почти привикваше към внезапните и все по-дълги замълчавания, които той правеше. Значи за къщата. Не точно сега. Сега не. Сега имало..., не, сега нямало... тя знаела всъщност, нали? Сега имало други неща, които... Първо бил предплатил наема за една година, като в замяна на това, че им дал парите накуп, те му опрощавали един месец, тоест той платил за дванайсет, а щели да ползват тринайсет месеца. През времето, през което я нямало, регистрирал фирма за покупко-продажба на имоти, бил наел всичките мазета в една сграда на централен булевард и сега ги ремонтирал за пицария, оттам главно щели да идват парите, възнамерявал да работи честно, да не лъже митничарите, да си плаща данъците, да не дава подкупи, да спазва законите, да се превърне в почтен работник, не казал бизнесмен, това било мръсна дума, казал работник, доколкото всичко това, разбира се, било възможно в България, добави, и тя автоматично си даде сметка, че колкото и да е искрен в момента, все пак оставя за съвестта си някоя малка пролука, която да го приюти от безпощадната ѝ честност спрямо обществото и държавата. Купил бил още миялня, тя сама щяла да види след малко, когато влезела в кухнята, купил бил и пералня, нов хладилник и фризер, тук той отново замълча и се втренчи в нейната безизразност, която го объркваше и тревожеше все повече. Наел бил жена за гледането на Неда, жена, която два пъти седмично да чисти къщата, бил също така боядисал апартамента, черчеветата били оправени, ако тя

забелязвала, тъй като вече при силна буря и дъжд стъклата започвали да падат на улицата, нека погледнела към стените, нали и харесвал цветът? Тя стана и прекара показалеца си по новобоядисаната бяла стена, като че ли това беше единствения начин да провери истиността на думите му и на възглавничката на пръста ѝ остана светло петно. Значи това е, което ми се стори така променено, мина ѝ през ум безчувствено и отново седна на мястото си. Сега той великодушно ѝ предоставяше време да се съвземе, смятайки, че всичко това около къщата в Бистрица без нейно участие и без нейно съгласие ще ѝ причини болка, така поне се надяваше, вярваше, че е все така обвързана с безбройните нишки на живота си, както преди, отиде до кухнята, откъдето започна да вади лед и след малко го донесе, сигурно е от новата камера, помисли си тя, донесе още едно шише кола, кутия бонбони, някакви сладки и още други неща. Беше се приготвил да я посрещне и внезапно ѝ домъчня, всъщност той непрекъснато правеше нещо за нея, извършваше дела, продаваше наркотици или строеше къщата в Бистрица, занимаваше се с контрабанда, с всякакви идиоти, с оръжие, с комунисти, с петрол, с араби, винаги вършеше това, което тя очакваше от него да свърши, печелеше пари, създаваше дом и всичко това с лекотата на скитник, който непрекъснато се движи, макар и в концентрични кръгове, макар и в някакво безизходно пътуване без да се обръща назад. Но сега погледът му на бродяга, душата му на куче, походката му на бездомник, който ще прекара живота си по бърлогите се бяха загубили, за първи път, откакто го познаваше, той се беше изплашил. Беше се изплашил, че ще я загуби и за съвсем кратко беше пуснал дълбоко корените си в живота, с илюзията, че ще стане по-силен, че ще успее да я задържи, а това означаваше ще успее да задържи и себе си, вирусът на останалите беше проникнал и в него, щяха да му бъдат необходими десетилетия, за да оздравее, да стане отново свободен, такъв, какъвто винаги е бил, животът им вече беше преполовен. Само ако можеше да махне с ръка и да погледне към облаците, както някога правеше. Само ако можеше да замълчи. Ако можеше да я остави да си отиде, без някога да се обърне след нея, душите и на двамата кървяха от думите, кръвта все някога щеше да свърши. Всеки е като нереален на подобна светлина, каза Яна Илинда и дръпна наполовина пердето с някакъв привичен жест, полурязко, полунежно, винаги беше дърпала така пердетата на всичките къщи, където бяха живяли и това беше първото, което донякъде успя да го успокои, дори повече от самото ѝ появяване на това място, от двете страни на хола имаше прозорци и понякога светлината беше безмилостна, притискаше ги отвсякъде и очите ѝ засмъдяваха, той отвърна, че в долната част на пицарията всичко ще е в полумрак, масите ще са на голямо разстояние една от друга, на всяка маса ще може да се запали според желанието на клиента или лампа, или свещ. Едва сега Яна Илинда си даде сметка до каква степен го е страх, за да говори нещата, които говореше. Щяло да има още и пиано с пианист, той щял да свири лек джаз, ненатрапчив.

-Да.

Нямало вече тя да пере на ръка, най-тежките години, когато Неда била бебе, тя перяла все на ръка, той знаел, че тя пере и плаче в банята, знаел, но се правел,

че не забелязва, напротив, дори му било хубаво, защото това било нещо като неговото отмъщение, задето трябвало да се откаже от всичко, нали това било нейното толкова, как да го наречал, как изобщо това можело да бъде наречено, нейното толкова своеобразно желание да зареже бизнеса си и да се откаже от всичко, не! ако обичала, нека да не го прекъсвала! бил се зарекъл точно сега да не говори точно за това, имало време, по-късно, нали?

-Но точно сега не.

Защото той дълго не можел да си го прости това с прането и как само се радвал, когато кожата около кокалчетата на пръстите и се зачервявала, когато ръцете и подпухвали и се протривали, когато най-накрая разбирал, че наистина плаче в банята. Сега не можел да повярва, че е бил такъв изрод, дори я бил лъжел, че не можели да си позволят пералня, въпреки че и двамата знаели, че има все пак някакви прибрани пари, онези пари, в случай, че детето се разболе, че има нужда от лекарства и от силна храна, именно същите пари, които, тук той не се доизказва, не посмя, и двамата знаеха за кои пари ставаше дума, и двамата се срамуваха. Дори понякога хвърлял чисти пеленки на Неда в прането, когато му се струвало, че вече не пере толкова често, а през ден, ето, помислил си, ето, тя започна вече да хитрува, а най-тежкото му било, когато осъзнал, че тя нито веднъж не се била оплакала, че никога не натяквала за прането, че приела ежедневното изтезание със смирение. Ето това ужасно го разстроило и той се почувствал много зле, дори може би се разплакал заради това пране една нощ, може би същата нощ, той не знаел, нямал представа, всички нощи му се сливали като една единствена и безкрайна, същата нощ, когато взел решението да отиде при онзи за къщата. Разбира се, онзи му я върнал, условието обаче било да я продаде на точно определен човек и на точно определена, почти символична цена. Това било. Той не знаел къде се намирала тя, за да и се обади и да и каже. Нали така внезапно била тръгнала и въобще не се обаждала. Нали се обаждала само с онези картички. Да, прекъсна го тя, да, така беше, с картичките. Знам, че не обичаш цифрите, затова най-общо и накратко ще ти кажа, че след като наех и обзаведох донякъде офиса, след като вложих пари в ремонта на пицарията, сумата е доста голяма, но се надявам през първата година да се възвърнат петдесет процента, останаха свободни няколко хиляди долара, които са напълно на твое разположение, той зачака ефекта от думите си. Опитваше се да се усмихне, а всъщност го наблюдаваше напрегнато, може би състраданието и жалостта й към него изведнъж щяха да плиснат и да я завлекат отново в потока на общия им живот. Това бил подаръкът му по случай нейното завръщане. Знаел, че в началото мизерията била за тях едно ново приключение, самата Яна Илинда била крайно любопитна да разбере какво означавало да си беден, нали?приела го като отиване на луна парк, но когато това продължило втора и трета година, когато всичките им дрехи се износили и скъсали и нямали пари за нови, когато обличали Неда в старите дрешки на други, по-големи деца, когато за да си купи чорапогащник, тя трябвало да пести няколко дена, а той, разбира се, се скъсвал на мига, в който го обуела, когато купували само преоценени плодове, наполовина изгнили, когато пиели само кисело отровно вино от кварталната

питиепродавница и то разяждало стомасите им и те се заричали повече никога да не купуват от него, но после в безсънните и студени нощи то винаги непонятно изчезвало, когато боите, четките и платната и отдавна се били превърнали в немислим лукс, когато обувките им безмилостно пропускали кишавицата и разтопения сняг до костите на вкочанените им крака, когато се налагало да готви само нощем, за да пести електричеството, когато хазяите им стояли пред вратата и им крещяли обиди задето не са си плащали наема, а те стояли вътре на тъмното и се правели, че ги няма, когато всяка вечер ядяли салата от лук с много и хляб и пестеливо режели от бучката сирене за Неда и оставали непрекъснато гладни, когато отдавна вече били престанали да правят любов, а само мълчали в ледения апартамент и сякаш тихо се мразели, когато вече никой не можели да поканят на гости, защото се срамували от изпочупените чаши и от жалките играчки на Неда, когато очите и започнали да стават все по-червени, а движенията и все по-резки, когато най-накрая тя почти престанала да поглежда към него, когато се отчуждила дори от детето си и повече не му се радвала, когато се разбрало, че няма връщане от този луна парк и че той съвсем не е забавен, тогава най-накрая тя, Яна Илинда, така смятал, той, Силян, не издържала и напуснала къщата. Като взела със себе си последните сто долара прибрани пари.

-Само ако можем да спрем. Да не продължаваме повече. Само ако можем за малко да замълчим. Той останал сам в ледения апартамент с плачещата за майка си Неда и плачещата за дъщеря си тъща, която на момента пристигнала, щом разбрала какво се е случило и веднага се превъплътила в някаква нейна си роля, за която внезапното отпътуване на Яна Илинда бил само поводът да изкаже огорченията си от живота, от неговата несправедливост, защото кой би помислил, кой! подобно нещо, божичко! и тази идиотска старост, която поразявала нея, дори нея! която ставала всяка сутрин преди изгрев, за да събира енергия от слънцето, тя, която толкова обичала да си поспива, всъщност живота очуквал всички, всички, независимо дали млади или стари, това бил един жесток, жесток, жесток в крайна сметка живот! По някое време тъща му си отишла. Той смятал, че крие парите на непознато за Яна Илинда място. Всъщност не ги криел, просто ги държал, тоест смятал, че ги държи на едно непознато за нея място. Това било едно от нещата, които тогава също му направили ужасно силно впечатление, че тя го е следяла и дебнела откъде взима парите. Всъщност въобще можело да не го е следяла и дебнела, просто най-случайно да е видяла откъде взима пари. И сигурно така и се е случило, той бил убеден в това. Както и да е, не искал да се спира на всичко с подробности, още повече дори изобщо не искал да се връща към тези неща, да ги споменава, защото отдавна ги е преживял и си е извадил изводи, а може дори вече да ги е забравил и простил, както нещата, така и изводите. Просто бил останал без Яна Илинда в ледения апартамент сам в средата на живота си, с плачещата за майка си Неда, без работа и с няколко долара. Тогава бях щастлива, това беше нейна прелетяла мисъл, но тя без да иска я произнесе на глас, може би защото думите винаги предизвикваха думи, бяха борба, от която всеки неизлечимо се заразяваше, той я

чу и не повярва на ушите си, не повярва в значението им, взе двете чаши с водка и чак сега Яна Илинда забеляза това бяха скъпи и нови кристални чаши, с много извивки и чертички по тях, от онези чаши, които преди милиони години си бяха говорили, че никога няма да имат, погледни само какви чаши, нали никога няма да си купим от тях, да, естествено, никога! и продължаваха да се шляят по-нататък, свободни от кристала на чашите, от всичките тежести, от всякакво бъдеще, с преплетени пръсти, с едни и същи раздърпани тениски, с изтъркани джинси, в омайващата скука и ленност на цял един следобед, цяла една вечер, цял един живот пред тях, през който щяха винаги да вървят, така им се струваше тогава, винаги да вървят все така хванати за ръка. И той и подаде чашата, а тя я пое в един огромен и несвършващ миг от време, в който той продължаваше да не допуска значението на онова, което беше чул, защото то не би се вписало в неговия майсторски и великодушен пъзел, значението би го ужасило, би означавало гавра с всичко, което е произнесъл дотук. А щом не се вписваше, значи отпаднаше, значи не беше я чул, значи говореше глупости, значи не беше истина това, че в най-тежкия за него момент тя се е чувствала щастлива, или означаваше, може би, че депресията ѝ още не беше отминала, че завръщането ѝ означаваше не край, а начало на нещо, но тук страхът, колкото и да се опитваше да избяга от него, го скова окончателно и ръката му потрепери, тогава тя пое чашата и той чукна своята в нейната, и се произведе онзи кристален звън, над който погледите им се събраха, азиатските му очи, които винаги успяваха да нахлуят в нея, да я схванат, да я проследят до пределите ѝ и след това насмешливо да се отместят, сега се втреничиха със змийска неподвижност в зениците ѝ, тя направи опит да се усмихне и отпи от водката, ролите им така неусетно се бяха сменили, знаеше, че той е на дъното, виждаше в него като в аквариум, познаваше състоянието. Искаше да му внуши, че ако назове онова, от което най-много се страхува, което може би със сигурност знае, няма да се чувства толкова разтревожен и смазан, толкова слаб. Отдавна беше отвикнала от вкуса на водката и леко се намръщи, а той усети плаващите пясъци под себе си, разменените позиции, непознатото и причудливо същество, което се беше родило в нея през последните месеци и което го плашеше, затова притихна, зачака, отпусна се, започна да наблюдава. Това беше единственото му и непобедимо оръжие, изчакването, рано или късно щеше да се отвори пролука, откъдето да проникне в нея, да я срази, и запали цигара. Сладострастно вдишваше дима и го издишваше на дълга струя, аромата на скъпия тютюн се разнесе на талази и ги обви, можеха да се предадат на цигарите и на алкохола и най-много до час да бъдат пияни, защо е това изнервено мълчание, тези наблюдаваници, тези многозначителни жестове, тази всезнаеща полуусмивка, тази всеопрощаваща тъга по лицето, която напоява къщата, какво толкова има, не знаеш ли, просто искам да стана и да си отида, не ти ли е ясно, искаше ѝ се да изкрещи, но така и не успяваше, слънчевите лъчи като елегантни фунии пронизваха пелената от дим, секундите подобно на музикална кутийка забавяха хода си, имаше през тези няколко месеца, докато бях в планината, имаше облаци, които хвърляха сенки, каза тя.

-Да, отвърна той, да?

Това бяха странни сенки, необичайни, небето винаги ни говори, то знае повече.

-Да. Може би, така е.

Веднъж попаднали върху земята някак си, или как да го кажа, сенките започваха сами да се движат по склона на планината, независимо от облаците, ако разбираш какво искам да кажа.

-Не. Не разбирам.

Понякога по хълмовете и поляните имаше сенки, без съвсем да има облаци, това е, което имам предвид, той я гледаше настървено, очакваше момента с пролуката. Това бяха знаци, аз се научих да ги долавям, но не и да ги разбирам, няма кой да ме научи, всички са се смълчали, тези, които знаят, имам предвид. Обикновено се случваше в ранния следобед, светлината като че ли идваше не от едно, а от няколко слънца, пронизваше тялото ми, главата, самия ми мозък, тогава виждах, как да ти кажа, виждах цялата земя, виждах надалеч пред себе си, през планините изобщо, слушаш ли ме?

-Да, слушам те.

-Просто цялата земя се разгъваше пред мен като че ли не беше кръгла, като че беше равнина, каза тя най-накрая и замълча.

-Пачавра, отвърна ѝ той. Ти си просто една пачавра, повтори и запали нова цигара.

ЕМИНЕ

3

-Мари, къде е портретът на Исус?

Яна Илинда току що церемониално беше разпиляла огромния си кош с играчки, действие, което бележеше едва началото на осемте часа, които трябваше да прекара с Мари, бавачката с перфектния френски и вечно подутите черва, времето малко след мъчителната процедура по вчесването на косата ѝ. Яна Илинда се изправи и застана до отворената врата на балкона, за да наблюдава улицата, въпреки негодуванието на Мари, която мразеше студа и мъглата и миризмата на изгорели листа, която проклетото дете очакваше да нахлуе в стаята и едва тогава да затвори вратата.

-Le portraite de qui? попита Мари разсеяно. Ела да видиш как молците изяждат през лятото вълната и после дрехите трябва да се преглеждат и дупките да се закърпват.

-Портретът на Исус, отвърна Яна Илинда и Мари повдигна учудено веждите си, от което челото и се набразди от вълнообразни линии, и Яна Илинда жадно се загледа в тях, портретът на Исус? фалцетно изви гласът на Мари, и къде е виждала la petite mademoiselle портрет на Исус? Та за Исус не разрешават дори да се мисли, а какво остава да се изрича на глас, кой ти е наливал тези бърмбари в главата! стана и демонстративно затвори вратата, после се върна на

мястото си. Мари никога не беше успяла да се ожени, въпреки огромното си желание и изобилната зестра, изпарила се след преврата заедно с всичките и флиртове, все някой от които, тя беше абсолютно сигурна, щеше да прерастне в бурна любов и после в женитба. Смяташе, че жените не могат да имат друго предназначение, освен да се влюбват и стават добри домакини, със собствен бележник от кулинарни рецепти, предимно за сладки. Беше останала с онова глуповато усещане на осемнайсетгодишните, че най-хубавото тепърва предстои, въпреки че животът година след година и разкриваше точно обратното, конфискували вилата и разкошния им апартамент и магазините, баща ѝ получи инфаркт и се спомина, тя и майка ѝ бяха изпратени да живеят в стаите на приземния етаж, където преди това живееха слугините, всичките ѝ обожатели и кандидат женихи успяха да избягат зад граница или бяха изпратени в трудови лагери, на нея ѝ обясниха, че ще ѝ разрешат да следва в Консерваторията, само ако има бележка за политическа надеждност от някакъв младежки съюз и тя в продължение на години присъстваше на безкрайни заседания и изтощителни митинги в подкрепа на властта, но бележката така и не ѝ дадоха. Не обичаше децата, но изкарваше прехраната си от тях, не ги разбираше, но ги учеше на френски и на пиано, а още по-малко знаеше как да се справи с това своенравно дете, с неговите пристъпи на мълчаливост и мрачна замечтаност, с несвързаните му понякога брътвежи, с неочакваните му и опасни въпроси като този за портрета на Исус. Не се казва портрет, а икона, и ще ти отговоря само ако ми кажеш къде си виждала икона на Исус и кой те е водил на църква и знаеш ли изобщо кой е Исус. Яна Илинда стана от пода с играчките и отново отвори вратата на балкона без да се съобразява с обърканата Мари, вдишваше дълбоко, както си мислеше, самата млечна мъгла и наблюдаваше минувачите, които бавно изплуваха и след това отново потъваха в гъстата пелена. Като ходещи дървета. Ако могат да си разперят ръцете и да си изправят косите, да ги боядисат в зелено. Ако могат да полетят. Яна Илинда вече знае има два свята. Всеки стои от двете страни на една прозрачна ципа. Единият е истински, в него живее красивата жена с лъскава коса, тя е седнала до един кладенец на двора, оттам се виждат и белите скали, очите и са големи, по ръцете и краката ѝ има гривни, които радостно звънтят. Понякога красивата жена отива в малката стая, където е портрета на Исус и неговото растение с бодли, пада на колене, затваря очи и му се моли, а той изпълнява всичките ѝ желания. Ако само можеше да намери портрета му отнякъде, би коленичила по същия начин, би го помолила да я отведе при тази жена, при скалите. Би го помолила още никога да не я връща тук при скучната и изсъхнала Мари с миризмата на нафталин, при майка ѝ баща ѝ, които вечно ги няма с техните репетиции, при противния френски, при беззвучните гами на пианото, при тези безцветни сгради и грозни коли, при този пушек, който разваля мириса на изгорели листа при този пушек, който всичко разваля.

-Какво искаш, Яна Илинда, нямаме икона на Исус! пискливият глас на Мари отново я стресва, очите ѝ се насълзават. Мари отново затръшва вратата на

балкона и категорично ѝ забранява повече да я отваря, започни да ми спрягаш глаголт dormir, заповядва ѝ тя.

-Добре, сега защо плачеш!

-Не плача, отвръща Яна Илинда.

-Защо отново плачеш!

-Пачавра, казва за трети път Силян. Знаеш ли какво означава пачавра, става и започва да се разхожда в кръг около креслото ѝ. Някоя, която оставя семейството си, открадва последните пари и избягва. Някоя, която изобщо не пита за детето си. Неда беше престанала да говори и по цяла нощ плачеше за теб и зъбите ѝ не никнат. Майка ти е със сърдечни кризи, пусна в къщата си наемател, който ѝ открадна всичко и избяга. Започнах работа в една печатница и я напуснах, защото детето започваше да трепери, когато оставаше с друг човек, освен с мен. Отговаряше, че трепери, продължаваше той, опияняван от собствената си безмилостност, защото майка ѝ е умряла. Аз и казвам, че не си умряла. Тя питаше тогава къде си. Аз отвръщах, че пътуваш из България, защото рисуваш. Защо трябва да пътува, когато рисува, питаше тя и ме караше да дойдем при теб. Аз ѝ казвах, че не можем, защото не знаем точно къде си. Щом не знаем, значи е умряла, отвръщаше тя и започвахме отначало. Казвах ѝ, че можеш всеки ден да се обадиш и да се върнеш, кога! Кога ще се върне, кога ще се обади! и стоеше само до телефона. Разби детството ѝ и не видя какво означава това. Тя вече не е дете. Тя е старица в тяло на дете. Убийца на детство! Крадла на последните пари! Попътна курва с размазано червило и измършавели бедра! В най-трудните години не издържа и избяга, за да се чукаш с помаци и цигани!

-Ето затова.

-Ето затова.

-Ето затова винаги трябва да бъдем добри.

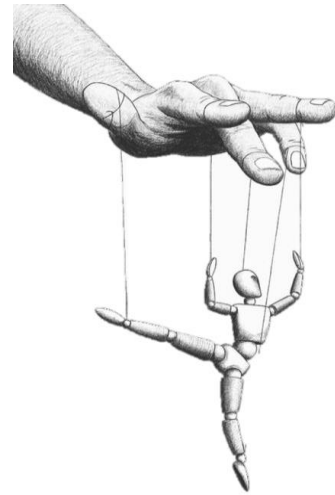
И къде ще отидеш, попита я и се надвеси над нея, тя едва сега разбра, че може би от дълго време пие, че очите му зъзнат, че вече не са така кехлибарени, че са загубили своята победоносна увереност, едва ли е предполагал, че нещата ще се развият с главоломната скорост, от която му се повръщаше, че животът му без нея ще бъде невъзможен, че ще се бори срещу смъртта.

БЛАГОДАРЕНИЕ

Все това, непрекъснато това – някой изведнъж получил дискова херния и кракът му се обездвижил, някой случайно го бутнала кола на кръстовището и лежал в болница, друг без да иска стъпил върху измамно здрава плочка и сега ръката му в гипс, друг се подхлъзнал в банята и си сцепил челото и сега с превръзка на главата, друг без никакви симптоми се оказал с най-тежката диагноза и отказват дори да го оперират, друг получил кръвоизлив и едва тогава отишъл на лекар, но вече било късно, една жена пък била напусната от мъжа си и се свлякла по нанадолнището и не можела дори да гледа децата си и по-скоро те гледали майка си, друг пък попилял всичко по казината и заложил апартамента на майка си и тя получила удар, починала, а той вече нямало къде да живее, един започнал да краде ей така, ужким първо на шега, ужким първо по десет, по петнайсет лева, по някой буркан мед, по някоя бутилка вино и сега осъден на три години (то нали всъщност такива крадци стоят по затворите!) – това изброяване би могло да продължи десетки страници. Мой приятел наскоро разказваше за пустиня в Казахстан – степ, пустош, земята напукана, невиждала дъжд от години, няма ни дърво, ни храсталак, върху който погледът да се задържи, няма никакъв предмет до хоризонта, спрямо който погледът да прецени дали едно разстояние е близко или далеч. И от пукнатините изпъзват змии – тънки, не много дълги, съскат, свистят, скачат, стъпваш по земята между пукнатините, а от пукнатините пълзят змии. Когато били в любовен период те се сплитали на кълбо и се въргали между пукнатините и съскали още по-силно. Ето така идва към нас нещастieto – физическо, емоционално, психическо, когато и трите се преплетат „любовно“, нещастieto става съдбовно. Колко сме крехки. Колко сме беззащитни. Колко приличаме на изгубен човек в онази казахска пустиня. Как не бихме могли да се опазим сами, ако Някой не ни пази и не бди над нас. Не винаги си даваме сметка до каква степен това е буквално, ежедневно, ежеминутно. Как нямаме никаква друга закрила и прибежище, никакво друго гнездо, освен Божието,

никакво друго упование. Евхаристо, казват гърците в своето всекидневие, наместо „българското“ мерси. Евхаристийният канон в светата Литургия е сърцето на благодарението към Бога. Ние не знаем или сме отвикнали да мислим, че същността на Литургията е благодарението. Че тя не свършва, когато се затвори църковната завеса. Че благодарението не свършва с излизането от храма. Че то продължава или поне би трябвало да продължава ежеминутно. Че то не е истинско, ако се превърне в църковен ритуал. Даже не църковен, а просто някакъв суеверен личен ритуал, каквито много хора си измислят и спазват в желанието и надеждата си да не им се случи нещастие, да избягнат от бедите, които са навред около нас. Удивява ме колко дълбоко е вникнала църквата в същината на човека и на живота, за да постави в центъра на всичко Евхаристията – Благодарението. Именно в Евхаристията ние благодарим за всичко, което съществува в нашия живот – за това, че успяваме да превъзмогнем всички нещастия и беди, които ни сполетяват. Конкретно ние благодарим на Христос, че сме с Него на Божествената трапеза, но ако благодарността ни се изчерпва само с това, ако в благодарността ни не е включен целият ни живот, ние все едно сме откъснали Христос от живота си и нашето общение с Него се е свело само до някакъв ритуал. Ако Литургията не включва целия ни живот, ако тя започва с възгласа „Благословено е царството...” и свършва с последното „Амин”, то тя е нещо отделно от нашия живот. Тогава животът ни би бил удавен, задушен от всички беди, които ни сполетяват. Ние благодарим за нещата, които осъзнаваме. Нещо, за което не сме благодарили, означава, че не сме го осъзнали. Тоест самолишили сме се от него. Без благодарност ние живеем в лишение. Колко логичен парадокс – когато сведеш живота само до консумация, заживяваш в оскъдица. Ето как без благодарност животът ни става тъжен. Благодарността отваря ново сетиво в нас – сетиво за благодарност. Именно чрез това сетиво става претворяването на света. В Литургията ние приемаме претворените Дарове, но не

наготово – ние участваме в тяхното претворяване, ставаме съработници на Бога в претворяването на Даровете, тоест ставаме Негови съработници в претворяването на света. Ако съзнателно не станем съработници, несъзнателно се превръщаме в потребители. Това се свежда до нещо много просто – да претворим самите себе си така, че да придобием сетивото за благодарност. А то самото е дар, за който дължим благодарност. Затова е толкова трогваща и завладяваща прозорливостта на 17-годишният Крис Захариев в петминутния му клип, добил голяма популярност в мрежата – „Ако утре се събудиш само с нещата, за които си благодарил на Бог днес – какво би имал?“. Измежду хилядите, изгледали клипа, има и коментари защо именно на Бога трябва да сме благодарни. Трудно е на човек, който не е придобил сетивото за благодарност, да се обясни, че благодарността не може да съществува в безлична и аморфна форма. Може би именно затова ни се случват всички житейски беди и травми, които във всеки един момент изпълзват като змиите в казахската пустиня – гипсирани ръце и крака, пукнати глави, операции, болести, катастрофи и инсулти, дразги и конфликти – за да усещаме непрестанно своята крехкост и беззащитност и чрез тях да се отвори закърнялото ни сетиво за благодарност. Защото то ни е нужно не само в този живот. Можем да продължим мисълта на Крис – ако там, в другия живот, ще ти се даде само онова, за което си

благодарил през този живот – тогава какво би
получил там?

Теодора Димова е сред
най-известните и четени
български писатели. Авторка е
на 9 пиеси, играни в страната
и чужбина. Написала е
романите „Емине“, „Майките“,
„Адриана“, „Марма, Мариам“,
„Влакът за Емаус“ и повестта
„Първият рожден ден“.

В този сборник са включени
произведенията „100 грама
маслинки“ и части от „Емине“.

ЕГМОНТ

